

**ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДБОРУ І ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ-КАНДИДАТІВ ДО СПЕЦІАЛЬНИХ МИРОТВОРЧИХ
ПІДРОЗДІЛІВ ТА ЇХ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Як відомо, цивільні поліцейські компоненти в миротворчих операціях Організації Об'єднаних Націй (ЦП ООН) почали використовуватися в 1960 р., коли ганійські та нігерійські поліцейські контингенти були розгорнуті в Конго. Поліцейські компоненти увійшли також до складу місії ООН у Західній Новій Гвінеї (1962 г.) і на Кіпрі (1964 г.). Але лише в 1989 р. у Намібії було розгорнуто перший великий підрозділ цивільної поліції ООН (1500 чол.) з метою забезпечення проведення демократичних виборів у країні. Після успішного завершення місії в Намібії, Організація Об'єднаних Націй застосовувала багаточисельні поліцейські компоненти в місцях у Камбоджі (Кампучія), Мозамбіку, Анголі, колишній Югославії, Західній Сахарі, Руанді, Сальвадорі, Гаїті, Іраку (з контингентом так званих «блакитних беретів охорони» ООН), Сомалі тощо. Деякі з них були результативними, але поряд з тим були і певні провали.

Разом з тим істотний ріст чисельності цивільної поліції, складність покладених на неї обов'язків обумовив підвищення рівня вимог до кандидатів на посади спостерігачів ЦП ООН, розробку стандартів щодо їх відбору. Організація спеціального підрозділу цивільної поліції в Секретаріаті ООН (1994 р.) сприяла вдосконаленню діяльності із забезпечення міжнародного миру і безпеки правоохоронного характеру.

Високий рівень професійної підготовки є одним з основних критеріїв відбору кандидатів до служби в підрозділах цивільної поліції та спеціальних миротворчих підрозділах ООН. Такі вимоги викликані постійними змінами в миротворчій діяльності та перебудовою миротворчої діяльності взагалі. В останні роки вперше з'явилися правозастосовчі місії, розширюється діапазон застосування цивільних поліцейських шляхом формування спеціальних, кінологічних та інших миротворчих підрозділів.

Вимоги, яким повинні відповідати цивільні поліцейські та поліцейські, що входять до спеціальних підрозділів, уперше були сформульовані у низці керівних документів ООН [1], а зі створенням в 1994 р. Департаменту миротворчих операцій Секретаріату ООН вони були формалізовані і стали доступні для всіх, хто цікавиться питаннями участі в міжнародній миротворчій діяльності [2].

Вимоги включають такі пункти:

1. Кандидат повинен бути громадянином держави, яка направляє його до міжнародної миротворчої операції, і мати загальний або службовий паспорт цієї держави.

2. Кожний кандидат на посаду цивільного поліцейського або посаду в спеціальному миротворчому підрозділі повинен бути поліцейським тієї

держави, яку він представляє. Він може бути поліцейським, який носить уніформу, або проходити службу в такому підрозділі, який не передбачає носіння уніформи, але, в будь-якому випадку, він повинен присягнути державі, що його направляє. Це не стосується спеціально відібраного цивільного персоналу, який не має поліцейського досвіду, але використовується в місіях ООН на певних позиціях.

3. Будь-який кандидат на поліцейські посади в місіях ООН повинен бути морально і фізично здоровим і відповідати вимогам, які сформульовані у спеціальному меморандумі ООН, що направлений всім державам-учасницям [3].

4. Кандидат, який бажає служити в місії ООН на посаді поліцейського, повинен мати не менше п'яти років досвіду роботи в правоохоронних органах. Крім того, Департамент миротворчих операцій Секретаріату ООН може вимагати для окремих місій більшого строку досвіду або спеціальних знань для зайняття певних позицій [4].

5. Кандидат повинен на відповідному рівні володіти робочою мовою місії. Рівень володіння мовою визначається шляхом тестування і повинен включати навички вільного читання, письма, розуміння та комунікативні навички передавання інформації, яка була б зрозуміла іншим поліцейським.

6. Будь-який кандидат на поліцейські посади в місії ООН повинен мати посвідчення на право управління транспортними засобами, видане відповідними органами країни, яка його направляє, і вміти керувати повноприводним автомобілем в будь-яких дорожніх умовах.

7. Кожен кандидат до міжнародних миротворчих місій повинен мати високі професійні та етичні якості і крім того чітко знати, що при виконанні службових обов'язків в умовах місії він керується лише вимогам ООН, а ні в якому разі не виконує наказів та розпоряджень уряду чи інших організацій країни, яка його направила. Він повинен також усвідомлювати, що в своїй діяльності на службі ООН він не має права підтримувати будь-яку сторону у конфлікті і повинен бути безстороннім.

8. Кожен кандидат повинен вміти відмінно поводитися з вогнепальною зброєю, яку, в разі якщо місія ООН є правозастосовчою, йому видає уряд країни, що направляє його до місії. Він повинен також блискуче знати правила застосування зброї, а також заходи безпеки при поводженні з нею.

9. Крім вищеперахованих основних вимог Департамент миротворчих операцій Секретаріату Організації Об'єднаних Націй наполегливо рекомендує, щоб кандидати до міжнародних миротворчих місій мали ще такі знання: Конституції та системи законодавства своєї країни; кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного, кримінально-виконавчого та іншого законодавства, яке пов'язане з роботою правоохоронних органів держави, що направляє його до міжнародної миротворчої місії; правил поведінки правоохоронців своєї держави під час виконання ними службових обов'язків; основних форм та методів поліцейської роботи, а саме: пішого патрулювання, патрулювання на автомобілі, припинення скандалу, який виник на побутовому ґрунті, контролю за дорожнім рухом,

підготовки рапорту про подію, читання карти, тактики допиту; правил безпеки при поводженні зі зброєю, зберігання та її застосування; вмилі проводити первинні процесуальні дії на місці скоєння злочину; основних напрямів стратегії побудови планів та проектів розв'язання конфліктів; інших іноземних мов, особливо мов, які використовуються ООН; шляхів розповсюдження СНІДу та інших небезпечних хвороб та заходи їх запобігання; правил користування радіостанціями та іншими засобами передавання інформації; основних форм та методів ведення переговорів та розв'язання конфліктів; правил надання первинної медичної допомоги, а також шляхів усунення наслідків стресових ситуацій.

Бажано, щоб кандидати по можливості мали попередній досвід роботи в системі ООН.

Якщо кандидат не відповідає вимогам ООН, то він або не допускається взагалі до служби в ЦП, або репатріюється після прибуття до місії. Невідповідність кандидатів до вимог міжнародних миротворчих місій виявляється в основному під час тестування, яке проводиться в країні перебування спеціальною комісією Департаменту миротворчих операцій Секретаріату ООН. Що стосується підготовки кандидатів до міжнародних миротворчих місій ООН, то це пропонується робити самим державам-учасникам.

Так як відповідальність за професійну підготовку покладено на національні уряди, то Департамент миротворчих операцій Секретаріату ООН доводить критерії щодо професійної підготовки з боку ООН до країн учасниць. Вони уніфіковані і кандидати повинні готуватись тільки відповідно до їх вимог [1].

Співробітництво представників цивільної поліції з місцевим населенням, їх відкритість та бажання допомогти дозволяють їм функціонувати як «вікно» або джерело отримання інформації про діяльність ООН з підтримки миру. Різноманітні обов'язки цивільних поліцейських включають: контроль за діями місцевих поліцейських; навчання місцевої поліції; допомогу в діяльності організацій, які спостерігають за дотриманням прав людини та розповсюдженням гуманітарної допомоги (включаючи агентства ООН і неурядові організації); допомогу, коли в цьому є потреба, місцевому населенню; і допомогу в охороні громадського порядку та громадської безпеки. При цьому слід зауважити, що функції цивільної поліції змінюються в кожній місії і вдосконалюються. Організація Об'єднаних Націй та її Департамент миротворчих операцій постійно шукають нові напрями розвитку політики, стандартів відбору, програм навчання і навчальних планів тренувань з метою досягнення гарантії того, що цивільна поліція ООН буде належно підготовлена перед розгортанням у кожній конкретній місії.

Стандарти відбору і керівні принципи навчання для спостерігачів цивільної поліції Організації Об'єднаних Націй були розроблені ще в 1995 р., але вони весь час змінюються з метою покращання критеріїв відбору та підготовки цивільних поліцейських [3].

Департамент миротворчих операцій ООН рекомендує, щоб персонал, який займається відбором і навчанням кандидатів до цивільної поліції, складався з досвідчених тренерів, які мають досвід роботи у місіях та мають навички у плануванні і структуруванні курсів навчання.

Отже, розроблені керівні принципи навчання та підготовки є загальними за характером і можуть задовільняти вимоги до навчання різних груп поліцейських з різних країн. Разом з тим, до початку відбору і процесу навчання, настійно рекомендується, щоб керівники, які будуть займатись відбором та підготовкою кандидатів до міжнародних миротворчих місій, консультувалися з Департаментом миротворчих операцій Секретаріату ООН та його структурними підрозділами, відділами цивільної поліції і навчання [5].

На нашу думку, в Україні наразі ще не існує загального типу підготовки до міжнародних миротворчих місій, а передмісійний етап підготовки включає в себе і загальний етап підготовки.

Це підтверджується тим, що працівники органів внутрішніх справ, які прибувають на тестування до Спеціального миротворчого Центру НАВСУ, в більшості випадків не мають чіткого уявлення, що таке миротворчі місії, як вони побудовані, які основні обов'язки цивільних поліцейських та ін. Наприклад, проведеним в 2003 році опитуванням встановлено, що понад 70% кандидатів до міжнародних миротворчих місій не мали чіткого уявлення про те, що таке місії і як вони працюють. Разом з тим, МВС України неодноразово направляло відповідні листи до територіальних органів, в яких роз'яснювались вимоги до кандидатів та їхні обов'язки під час перебування на території місії.

Оскільки загальна підготовка кандидатів до міжнародних миротворчих місій в Україні не проводиться, то передмісійна підготовка українських миротворців включає в себе, крім вищеперерахованих предметів, також:

- спеціальну підготовку (радіопідготовка, топографічна підготовка, мінна підготовка, медична та психологічна підготовка);
- професійну підготовку (автомобільна підготовка для водіїв, спеціальна підготовка для осіб, яких планується використовувати як комп'ютерних спеціалістів, лікарів, психологів, перекладачів та дизелістів);
- юридичну підготовку для цивільних поліцейських, яка включає в себе ознайомлення з процесуальними документами місій, кримінальним та адміністративним законодавством, яке застосовується на території місії, адміністративними документами керівництва місії.

Виходячи з цього, в питаннях підготовки і відбору кандидатів до міжнародних миротворчих місій в Україні слід вирішити ряд організаційно-правових проблем щодо покращання загальної підготовки.

Насамперед, слід зазначити, що забезпечити загальну підготовку кандидатів до міжнародних миротворчих місій ООН в Україні практично неможливо. Адже навчальні плани професійної підготовки на місцях не передбачають ознайомлення з міжнародною миротворчою діяльністю. Разом з тим, миротворча діяльність у 2003 р. за рішенням Колегії МВС України визнана одним з пріоритетних напрямів діяльності. У зв'язку з цим та

зі збільшенням кількості працівників міліції, які беруть участь у миротворчих операціях, і розширенням масштабу миротворчих операцій у світі в цілому є пропозиція внести певні зміни в систему професійної підготовки працівників міліції, та в навчальні плани закладів, які готують кадри для практичних підрозділів.

Одним з варіантів реалізації цього завдання може бути такий:

- розробити та направити на місця (до кожного районного та міського відділів) 6–8 годинний курс щодо вивчення питань, які пропонуються у рекомендаціях Департаменту миротворчих операцій Секретаріату ООН (розробку курсу може взяти на себе Спеціальний миротворчий Центр НАВСУ);

- запропонувати ввести спеціальні дисципліни до навчальних планів вищих навчальних закладів МВС України (в Національній академії внутрішніх справ України з 2001 р. читається спеціальний курс «Основи миротворчої діяльності МВС України»);

- готувати та систематично висвітлювати питання миротворчої діяльності у відомчій пресі та виданнях;

- збільшити кількість часу на підготовку кандидатів під час зборів з передмісійної підготовки.

Разом з тим, як свідчать проведені аналізи Департаменту миротворчих операцій Секретаріату ООН, є певні проблеми навіть з тим персоналом, який був відібраний, підготовлений і направлений до місії.

Серед кандидатів, що направляються національними урядами, є дуже мало осіб, які мають практичний досвід роботи у слідчих підрозділах, штабних структурах, відомчих навчальних закладах та на керівних посадах різних рівнів. Це пояснюється тим, що уряди, як правило, не зацікавлені у направленні висококваліфікованих спеціалістів-правоохоронців до міжнародних миротворчих місій.

На підставі цього О.О. Теличкін вважає, що це викликано тим, що у світі відсутній уніфікований підхід до таких понять як «поліція» та «поліцейська робота»; керівні вказівки Секретаріату ООН щодо якісного відбору кандидатів до міжнародних миротворчих місій на посади спостерігачів цивільної поліції ООН не носять імперативного характеру і не обов'язкові для виконання національними урядами; статус відбіркових комісій ООН не є визначеним [7, с.306].

На нашу думку, підхід до вирішення цього питання треба шукати в іншій площині. Навіть визначення понять «поліція», «поліцейська робота» і перетворення вказівок Департаменту миротворчих операцій Секретаріату ООН на імперативні не може примусити держави-учасниці направляти свої кращі кадри.

Вирішення питання може бути лише в зміні статусу миротворців в Україні та вирішенні наступних питань:

- участь у міжнародних миротворчих місіях повинна стати престижною діяльністю, і особа, яка брала участь у миротворчій діяльності, в першу чергу, повинна призначатись на відповідну вищу посаду;

– інформація про міжнародну миротворчу діяльність повинна бути вичерпною і відкритою для всіх працівників органів внутрішніх справ України;

– відбір кандидатів до міжнародних миротворчих місій, у першу чергу, проводити слід на місцях (в міськрайвідділах та інших підрозділах). Це дасть можливість впливати певною мірою на рівень дисципліни серед особового складу (працівники міліції, які мають низькі результати у оперативно-службовій діяльності не можуть розглядатись як потенційні кандидати);

– після повернення з місій працівникам, які успішно їх завершили, надавати можливість вибору посад і всіляко пропагувати їх досвід міжнародної діяльності;

– ширше висвітлювати питання участі працівників органів внутрішніх справ у міжнародній миротворчій діяльності, розглянути питання про створення самостійного друкованого органу;

– створити науково-аналітичний підрозділ у складі Спеціального миротворчого Центру НАВСУ, який би конкретно займався питаннями розробки критеріїв відбору кандидатів, підготовкою програм та матеріалів для їх навчання.

На нашу думку, такі заходи зможуть певною мірою вирішити питання покращання якісного відбору кандидатів до міжнародних миротворчих місій в Україні. З іншого боку, такі заходи дадуть можливість збільшити кількість кандидатів, а це в свою чергу призведе до можливості більш широкого вибору.

Список літератури: 1. UNPROFOR Manual, Volume I. Zagreb. United Nations Protection Forces. UNCIVPOL HQ. 1993. 2. Selection Standards and Training Guidelines for United Nations Civilian Police (UNCIVPOL) Department of Peacekeeping Operations, New York, May 1997. 3. Medical Guidelines for Police contributing countries. United Nations, New York 1997. 4. Guidelines for the Police Personnel in UN mission in Cote'd Ivoire. New York, DPKO 2004. 5. General Guidelines for Peacekeeping Operations, Department of Peacekeeping Operations, New York, October, 1995. 6. United Nations Civilian Police Handbook, Department of Peacekeeping Operations, New York, October, 1995. 7. Теличкин А. А. Управление гражданской полицией ООН. X., 2003.

Надійшла до редколегії 21.03.05

І.В. Власенко, А.С. Криворучко

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БРОНЕЗАХИСТУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ

Поява засобів індивідуального бронезахисту в міліції обумовлена наявністю вогнепальної і холодної зброї в арсеналі злочинного світу. Зброя часто застосовується проти працівників правопорядку, які одержують поранення і гинуть при виконанні своїх обов'язків. Наприклад, за роки незалежності України загинуло вже більш ніж 800 міліціонерів. Для протидії цим нападам необхідний комплекс заходів та засобів, які мають бути останнім аргументом захисту між життям та смертю працівників міліції.